

Η ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΣΤΟΝ ΑΡΑΒΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ ΜΕ ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ ΤΟΝ ΟΡΚΟ ΤΟΥ ΙΠΠΟΚΡΑΤΗ

ΤΑΛΕΜΑ ΙΣΣΑ
ΙΑΤΡΟΣ - ΠΑΘΟΛΟΓΟΣ

Την εποχή των μύθων στο Πήλιο ζούσε μια Νύμφη κυνηγώντας άγρια θηρία. Την είδε ο θεός Απόλλωνας να σκοτώνει ένα λιοντάρι, θαύμασε το θάρρος και την ομορφιά της και τη μετέφερε στη μακρινή Λιβύη. Στη νέα της πατρίδα η Κυρήνη χάρισε στον Απόλλωνα ένα γιο, το θεό Αρισταίο ή Βάττο. Το όνομα της Νύμφης δόθηκε στη νέα πόλη, που έμελλε να γίνει από τις πιο ξακουστές στον κόσμο.

Ο ρομαντικός μύθος για την ίδρυση της Κυρήνης απέχει βέβαια πολύ από την ιστορική αλήθεια, όπως μας πληροφορεί ο Ηρόδοτος στο IV βιβλίο της ιστορίας του.

Τον 7^ο π.χ. αιώνα στο νησί Θήρα (σημερινή Σαντορίνη) είχε αυξηθεί πολύ ο πληθυσμός και είχε πέσει μεγάλη ξηρασία έτσι οι κάτοικοι αποφάσισαν, κατόπιν χρησμού από το μαντείο των Δελφών, να ιδρύσουν μία αποικία στα παράλια της Λιβύης.

Έφθασαν πρώτα στο μικρό νησί Πλατέα κοντά στα παράλια της Λιβύης και έμειναν για δύο χρόνια και αφού ξαναζήτησαν χρησμό από το μαντείο των Δελφών έφθασαν τελικά στη περιοχή Wadi Khalij μεταξύ των σημερινών πόλεων Τουπρούκ και Ντέρνα και έμειναν 6 χρόνια. Οι ντόπιοι όμως τους έπεισαν να παν στα εύφορα εδάφη των λόφων που σήμερα καλούνται πράσινα όρη.

Το 631 π.χ. ίδρυσαν την Κυρήνη εκλέγοντας πρώτο βασιλιά της πόλης τον Βάττο, αρχηγό της αποστολής.

Αργότερα έφθασαν και άλλοι άποικοι από την Πελοπόννησο, την Κρήτη και τα νησιά του Αιγαίου. Και στους επόμενους δύο αιώνες ιδρύθηκαν και άλλες πόλεις :

1)-Απολλωνία, το λιμάνι της Κυρήνης.

2)-Βάρκη.

3)-Τεύχειρα που το 277π.χ. μετονομάστηκε Αρσινόη, από το όνομα της συζύγου του Πτολεμαίου Φιλάδελφου. Στα τείχη της είναι χαραγμένα τα ονόματα των αθλητών που νίκησαν στους Ολυμπιακούς και άλλους πανελλήνιους αγώνες.

4)-Ευσπερίδες που το 246 π.Χ. οι διάδοχοι του Μεγάλου Αλεξάνδρου μετονόμασαν Βερενίκη, προς τιμήν της κόρης του βασιλιά της Κυρήνης Μάγα και συζύγου του Πτολεμαίου Ευεργέτη, η σημερινή Βεγγάζη.

Οι πέντε αυτές πόλεις αποτελούσαν την αρχαία Πεντάπολη ή Κυρηναϊκή προς τιμήν της Κυρήνης.

Από το 331 π.χ. η Κυρηναϊκή ήταν μεταξύ των κατακτήσεων του Μεγάλου Αλεξάνδρου, που η είσοδός του εκεί χαιρέτηθηκε με ενθουσιασμό από

τους Κυρηναίους.

Και τον 3^ο αιώνα π.χ. ιδρύθηκε η πόλη Πτολεμαίδα η οποία ήταν πιστό αντίγραφο της Αθήνας και της Αλεξάνδρειας.

Την ελληνιστική εποχή η Αλεξάνδρεια και η Κυρηναϊκή είχαν κοινή ιστορία.

Από την πόλη της αρχαίας Κυρήνης της Λιβύης σήμερα υπάρχουν πολλά σημαντικά αρχαιολογικά ευρήματα μερικά από τα οποία είναι τα εξής:

1. Το λιοντάρι του Μύθου της Κυρήνης.
2. Ο ναός του θεού Απόλλωνα.
3. Η πηγή του Απόλλωνα, τόπος λατρείας και θυσιών των πρώτων αποίκων.
4. Ο ναός του Δία, μεγαλύτερος από την Ακρόπολη των Αθηνών και το ναό του Δία της Ολυμπίας.
5. Η θεά Δήμητρα, προστάτιδα της Γεωργίας και του σίλφιου, φυτό από το οποίο παρασκευάζονταν φάρμακα και αρώματα και το οποίο επέφερε πολλά πλούτη στην Κυρήνη.
6. Η Νεκρόπολη της Κυρήνης που με 1500 και πλέον τάφους και μαυσωλεία που χρονολογούνται από την αρχαϊκή έως την βυζαντινή εποχή και καλύπτοντας έκταση πάνω από 10 τετραγωνικά χιλιόμετρα είναι ίσως η μεγαλύτερη στο κόσμο εκείνης της περιόδου. Τη φήμη της Κυρήνης λάμπρυνε η παρουσία μιας εξαιρετικής ιατρικής σχολής, για την οποία ο Ηρόδοτος ανέφερε ότι «πρώτοι μιν Κροτωνειάται ην ιατροί ελέγοντο ανά την Ελλάδα είναι, δεύτεροι δε Κυρηναίοι». καθώς και η παρουσία πολλών κυρηναίων σοφών, μεταξύ των οποίων ήταν:
 - 1) Ο φιλόσοφος Αρίστιππος (435-355 π.χ.), μαθητής του Σωκράτη, θεμελιωτής της κυρηναϊκής σωκρατικής σχολής, και ιδρυτής του ηδονισμού. Αρχικά ήταν μαθητής του Πρωταγόρα και μετά του Σωκράτη. Ως σοφιστής δηλαδή επαγγελματίας και έμμισθος δάσκαλος ασχολήθηκε αποκλειστικά με την ηθική και την ψυχολογία των συναισθημάτων.
 - 2) Ο ποιητής Καλλιμάχος (305-240 π.χ.) απόγονος του πρώτου βασιλιά Βάπτου, ο οποίος ήταν ο κορυφαίος ποιητής της ελληνιστικής εποχής. Ήταν δάσκαλος του Απολλώνιου Ρόδιου. Εργάστηκε για μεγάλο χρονικό διάστημα στην Αλεξανδρινή Βιβλιοθήκη. Το κορύφωμα της ερευνητικής του εργασίας ήταν οι πίνακες. Το έργο του τα αίτια (αι αιτίαι) ήταν όχι μόνο το τελευταίο του αλλά και ολόκληρης της ελληνιστικής εποχής. Η επίδραση του Καλλιμάχου υπήρξε τεράστια. Έφθασε γρήγορα στη Ρώμη και απ' αυτή πέρασε στην ευρωπαϊκή παράδοση.
 - 3) Ο γεωγράφος Ερατοσθένης (275-195 π.χ.) που ο Πτολεμαίος Ευεργέτης τον διόρισε διευθυντή της περίφημης Αλεξανδρινής Βιβλιοθήκης. Διαδέχθηκε στη θέση του βιβλιοθηκάρου τον Απολλώνιο Ρόδιο. Υπήρξε ο πιο πλατιά μορφωμένος επιστήμονας της

εποχής του. Από τους συναδέλφους του αναφερόταν με το συμβολικό όνομα ο Βήτα παρατσούκλι που σήμαινε ότι ήταν ο δεύτερος σε όλα τα θέματα και τις αποφάσεις μετά τον Πτολεμαίο. Υπήρξε ο πρώτος συστηματικός γεωγράφος και με σχεδόν απόλυτη ακρίβεια όρισε το μέγεθος και την περίμετρο της γης.

Η Κυρήνη συμπεριλαμβάνεται στον κατάλογο της παγκόσμιας κληρονομιάς της UNESCO¹.

Η αναφορά αυτή αφορά την Ιστορία της Ιατρικής. Η ιστορία της ιατρικής καταγράφει και αναλύει τις διαχρονικές μεταβολές των διαταραχών της υγείας και των μέτρων προστασίας της, με την έννοια της σωματικής, ψυχικής και κοινωνικής υγείας².

Είναι κυρίως η ιστορία της ιατρικής γνώσης. Η γνώση αυτή είναι η φιλοσοφία της ιατρικής. Λέγεται ότι η πρώτη ιατρική γνώση υπήρξε μέρος της σοφίας. Και σύμφωνα με ορισμένους η ιατρική επιστήμη είναι η προσαρμογή της φιλοσοφίας και της θείας βοήθειας προς όφελος της ανθρωπότητας³.

Η ύπαρξη της ιατρικής είναι στενά συνδεδεμένη με την αρχή και την πορεία της ζωής του ανθρώπου μέσα στο παρόν φυσικό περιβάλλον. Η προϊστορική ιατρική θεωρείται αρχικά ως ενστικτώδης αντίδραση στις δυσμενείς επιδράσεις του περιβάλλοντος και με την παρατήρηση, το χρόνο και την πείρα έγινε σιγά-σιγά εμπειρική ιατρική.

Κατά την διάρκεια του μεγαλύτερου μέρους της ύπαρξης της η ανθρωπότητα πίστευε σε υπερφυσικές δυνάμεις και όχι στο φυσικό νόμο, με αποτέλεσμα, οι γνώσεις της ανατομίας και της λειτουργίας των οργάνων να είναι ελάχιστες, παρόλο που διάνοιγαν πτώματα ζώων και ανθρώπων. Οι γνώσεις αυτές δεν είναι εύκολο να αποκτηθούν από ανθρώπους που κατά βάση δεν ενδιαφέρονται για τις φυσικές αιτίες της αρρώστιας⁴.

Η ιατρική τους ήταν μαγική, θεουργική, και ιερατική και μόνο την εποχή του Ιπποκράτη έγινε λαϊκή. Ήταν ο πρώτος που θεώρησε ότι οι αρρώστιες οφείλονται σε φυσικά αίτια και όχι σε υπερφυσικές δυνάμεις.

Από τότε άρχισε σταδιακά την εξέλιξη προς την σημερινή επιστημονική ιατρική, με τα πρώτα βήματα στη αλεξανδρινή εποχή.

Οι Άραβες έχουν ιστορικά έντονη την επίδραση του ελληνικού πολιτισμού και ξέρουν ότι:

Οι Μακεδόνες μιλούσαν και έγραφαν Ελληνικά τα ονόματά τους ήταν ελληνικά (Φίλιππος, Αλέξανδρος, Αμύντας, Αρχέλαος κλπ.). Πίστευαν και προσεύχονταν στους ελληνικούς θεούς. Το αστέρι της Βεργίνας με τις 16 ακτίνες του, Έμβλημα της αρχαίας μακεδονικής δυναστείας από την λάρνακα του Φιλίππου του 2^{ου} είναι

μοναδικής αρχαιολογικής αξίας. Το επίκεντρό του είναι ο άνθρωπος. Οι 4 ακτίνες (σημεία σταυρού) είναι φωτιά, γη, αέρας και νερό. Οι υπόλοιπες 12 ακτίνες του είναι οι 12 θεοί του Ολύμπου.

Ο Μέγας Αλέξανδρος με δάσκαλο τον Αριστοτέλη και του Ομήρου την Ιλιάδα ξεκίνησε με όνειρα για την Ανατολή. Θεμελίωσε την Αλεξάνδρεια το 332 π.χ. που για αιώνες σκόρπισε την υλική, κυρίως όμως την πνευματική λάμψη σε όλο τον κόσμο.

Οι διάδοχοί του οι τρεις πρώτοι Πτολεμαίοι ήταν μακεδόνες, ο Σωτήρας που λέγεται ότι ήταν ετεροθαλής αδελφός του Μ. Αλεξάνδρου, ο Φιλάδελφος και ο Ευεργέτης. Εργάστηκαν με ενθουσιασμό και σύστημα για την ανάπτυξη, την πρόοδο και τον εξελληνισμό της Αλεξάνδρειας.

Μονοπώλησαν τον πάπυρο. Έπαιρναν τα χειρόγραφα που έφερναν μαζί τους οι ταξιδιώτες και τους έδιναν μόνο αντίγραφα σε πάπυρο. Έκαναν ακόμα και κατασχέσεις χειρογράφων στα τελωνεία και στα πλοία.

Η μεγάλη φιλοδοξία τους για την συσσώρευση της τότε γνώσης οδήγησε τις μικρές συλλογές χειρογράφων στην δημιουργία μιας αληθινής βιβλιοθήκης με πάνω από 750000 κυλίνδρους και παπύρους.

Ο Πτολεμαίος Ευεργέτης συνέταξε μια επιστολή προς όλους τους ηγεμόνες του κόσμου ζητώντας να δανειστεί τα βιβλία τους.

Όταν οι Αθηναίοι του έστειλαν τα κείμενα του Ευριπίδη, του Αισχύλου και του Σοφοκλή Εκείνος τα αντέγραψε και επέστρεψε πίσω τα αντίγραφα κρατώντας τα πρωτότυπα.

Οι Πτολεμαίοι Δημιούργησαν τις απαραίτητες προϋποθέσεις και συνθήκες για να ανθήσει ο πολιτισμός που είχε οραματισθεί ο Μ. Αλέξανδρος.

Όλοι οι σοφοί του κόσμου κατέφευγαν στην Αλεξάνδρεια, το νέο κέντρο της ελληνικής μάθησης για μελέτη.

Στη Βιβλιοθήκη και σε μεγαλοπρεπές περιβάλλον οι Πτολεμαίοι τους παρέθεταν πλούσια γεύματα, δώρα, υψηλές αμοιβές και απαλλαγή από τους φόρους αποκλειστικά για να σκεφθούν, να ερευνούν, να διαβάζουν, και να γράφουν.

Πρόκειται για το πρώτο πανεπιστήμιο στο κόσμο. Ο αριθμός των σπουδαστών έφτασε τις 14000.

Οι Πτολεμαίοι ίδρυσαν στην Αλεξάνδρεια, μεταξύ άλλων, τη Βιβλιοθήκη και την Ιατρική Σχολή, στην οποία γιατροί όπως ο Ηρόφιλος και ο Ερασίστρατος δίδαξαν ανατομία και φυσιολογία.

Ως ιατροί ακόμα και σήμερα προκαλεί τον θαυμασμό μας ότι η ανατομία γινόταν και σε ανθρώπινα πτώματα.

Τεράστια ώθηση έδωσε στη πρόοδο της ιατρικής το βασιλικό διάταγμα που καταργούσε την απαγόρευση της ανατομής ανθρωπίνων πτωμάτων.

Μέχρι τότε τα θρησκευτικά ταμπού και ο έμφυτος φόβος για το ανθρώπινο πτώμα κράτησαν σε απόσταση τους σοφούς ιατρούς όλου του κόσμου, ακόμη και τον Ιπποκράτη.

Οι Έλληνες πίστευαν επίσης ότι αγγίζοντας το πτώμα κινδύνευαν να τεθούν υπό διωγμού από το πνεύμα του νεκρού.

Και με 2^ο βασιλικό διάταγμα παραδίδονταν τα πτώματα των κακούργων στην ιατρική σχολή για ανατομικές μελέτες.

Σιγά-σιγά το ρεύμα μετεκπαίδευσης και επιμόρφωσης των ιατρών, αντί στην Κω, την Κνίδο, ή την Πέργαμο στράφηκε προς την Αλεξάνδρεια.

Ο Ηρόφιλος (323-285 π.χ.) αναγνωρίζεται σαν πατέρας της ανατομικής. Ο Γαληνός αναφέρει ότι ο Ηρόφιλος ήταν ο πρώτος που έκανε ανατομές σε σώματα ανθρώπων και ζώων. Λέγεται ότι προέβη σε 700 νεκροψίες. Οι ιστορικοί Τερτελιανός και Κέλσος τον κατηγορήσαν ως τον ιατρό « τον ανατέμνοντα ζώντας εγκληματίες, προς τον σκοπό της εξερευνήσεως των πηγών της ζωής».

Ήταν ο πρώτος που μελέτησε συστηματικά την ανατομία του εγκεφάλου και του νωτιαίου μυελού. Σ' αυτόν οφείλεται η διάκριση του εγκεφάλου από την παρεγκεφαλίδα και των νεύρων από τα αιμοφόρα αγγεία. Διέκρινε τις φλέβες από τις αρτηρίες και ότι και οι δυο έχουν αίμα. Μελέτησε την συστολική και την διαστολική φάση του σφυγμού και γνώριζε ότι είναι το αποτέλεσμα του κύματος του αίματος που εξαποστέλλεται από την καρδιά και φθάνει στην περιφέρεια. Θεωρούσε τον σφυγμό, δείκτη της λειτουργικής ικανότητας της καρδιάς. Διέκρινε τα νεύρα σε κινητικά και αισθητικά. Έφθασε πολύ κοντά στη λύση του προβλήματος της κυκλοφορίας του αίματος που λύθηκε τον 17^ο αιώνα από τον William Harvey.

Υποστήριξε, όπως παλαιότερα και ο Αλκμαίων ότι ο εγκέφαλος είναι το κύριο όργανο του νευρικού συστήματος και έδρα της λογικής και της νόησης, αντίθετα με την θεωρία του Αριστοτέλη που το τοποθετούσε στην καρδιά, όπως και οι αρχαίοι Αιγύπτιοι. Αυτό όμως δεν μειώνει την αξία του Αριστοτέλη ούτε των αρχαίων Αιγυπτίων στην ιστορία του πολιτισμού.

Ο Ερασίστρατος (310-250 π.χ.) αναγνωρίζεται ως πατέρας της φυσιολογίας και της παθολογικής ανατομικής. Και αυτός έκανε ανατομία σε σώματα ζώντων κακούργων. Εξέφρασε την άποψη ότι οι αρτηρίες πρέπει να επικοινωνούν με τις φλέβες δια αοράτων στομιών (τριχοειδή), πρόβλημα που λύθηκε 2000 χρόνια αργότερα από τον Marcello Malpighi. Ήταν ο πρώτος που έκανε λαπαροτομία και εφάρμοσε την απολίνωση των αγγείων κατά την διάρκεια των χειρουργικών επεμβάσεων.

Η ιατρική σήμερα τους οφείλει μεταξύ άλλων:

1. την ανακάλυψη της σύριγγας το 280 π.χ.
2. μέχρι σήμερα η καρδιά χαρακτηρίζεται στην ιατρική ως αντλία, χαρακτηρισμός που δόθηκε για πρώτη φορά από τους Αλεξανδρινούς σοφούς.
3. στην ιατρική σχολή της Αλεξάνδρειας έγινε για πρώτη φορά με την φροντίδα των βιβλιοθηκαριών η συλλογή των ιατρικών πραγματειών που ονομάστηκε «Ιπποκρατική Συλλογή» (Corpus Hippocraticum), πρώτο μέρος της οποίας είναι «ο Όρκος του Ιπποκράτη», το οποίο είναι το επίκεντρο της σημερινής αναφοράς⁵.

Ο πατέρας της Ιατρικής Ιπποκράτης ήταν γιος και μαθητής του αρχιερέα και αρχιάτρου του Ασκληπιείου της Κω. Υπήρξε σχεδόν σύγχρονος του Πίνδαρου, του Πλάτωνα, του Σοφοκλή, του Ευριπίδη, του Αριστοφάνη, του Φειδία, του Περικλή και του Δημόκριτου. Ισάσιος με όλους αυτούς λάμπρυνε τον τομέα της ιατρικής επιστήμης και Τέχνης, ως γίγαντας μεταξύ των γιγάντων της φιλοσοφίας, της ποίησης, της δραματουργίας, της καλλιτεχνίας, της αρχιτεκτονικής και της φυσικής.

Οι έλληνες σοφοί που μελέτησαν και αφομοίωσαν τα διδάγματα και την σοφία των Αιγυπτίων, των Βαβυλωνίων, των Φοινίκων κ.ά. Κληροδότησαν στην ανθρωπότητα το σοφότερο διδάγμα- κλειδί, ότι τα φυσικά φαινόμενα οφείλονται σε φυσικά αίτια και όχι μυθολογικά, μαγικά ή υπερβατικά. Κλειδί που βοήθησε να ερμηνευθούν σωστά πολλά ιατρικά και άλλα επιστημονικά ερωτήματα και αινίγματα.

Ο Ιπποκράτης ταξίδεψε σε όλο τον γνωστό τότε κόσμο επισκεπτόμενος τα επιστημονικά του ιδρύματα, διδάσκοντας ιατρική και θεραπεύοντας αρρώστους.

Μεταξύ άλλων αναφέρεται ότι νοσίλευσε τον βασιλιά της Μακεδονίας Περδίκκα τον Β' που οι ιατροί του διέγνωσαν ότι έπασχε από φθίση. Και αφού κάλεσαν τον Ιπποκράτη για εκτίμηση της κατάστασης της υγείας του, διαπίστωσε μετά από επιμελή εξέταση και παρακολούθηση ότι έπασχε από κρυφό έρωτα για την ερωμένη του πατέρα του mal d' amour.

Ο Ιπποκράτης με ταπεινοφροσύνη λέει ότι δεν επινόησε την ιατρική «ήτις υπήρχεν ανέκαθεν», αλλά περισυνέλεξε, συμπλήρωσε και συστηματοποίησε «πάσας τας προ αυτού γνώσεις»

Η κυριότερη συμβολή του Ιπποκράτη είναι η ανακάλυψη ότι η αρρώστια είναι μια φυσική εξελικτική διεργασία (process), ότι τα συμπτώματά της είναι οι αντιδράσεις του σώματος στην νόσο και ότι η κύρια αποστολή του ιατρού είναι να βοηθήσει τις φυσικές δυνάμεις του οργανισμού.

Κατέστησε την ιατρική ανθρωπιστική

επιστήμη, ανεξάρτητη από τη φιλοσοφία και τη θρησκεία σε εποχή μάλιστα που σχεδόν σε όλη την γη η ιατρική ήταν ιερατική⁶. Στις ανθρώπινες κοινωνίες οι ανάγκες για ανθρωπιστική, αξιοπρεπή και έντιμη ιατρική πράξη είναι πάντοτε επίκαιρο θέμα, παλιά, όπως και σήμερα.

Η επαγγελματική στάση, η επιστημονική κατάρτιση, το ήθος και η συμπεριφορά του γιατρού δέχονταν, όπως και στην εποχή μας δέχονται καθημερινά ηθικές προκλήσεις και κριτικές, ανεξάρτητα από τόπο, χρόνο, γλώσσα, νοοτροπία και πολιτισμό.

Η ιατρική σαν τέχνη εμφανίστηκε με την εμφάνιση της ανθρώπινης ζωής και του πόνου. Ο άνθρωπος πάντα αναζητούσε την ανακούφιση του πόνου του, ψυχικού και σωματικού.

Επικαλέστηκε τη βοήθεια αόρατων και ανώτερων δυνάμεων, θεών και δαιμόνων, και προσέφυγε στη φύση και στο συνάνθρωπό του.

Η ιστορία αυτής της αναζήτησης είναι η σκιαγράφηση της επίπονης πορείας της ανθρώπινης σκέψης μέσα στους αιώνες, από την εμφάνιση του ανθρώπου στη γη μέχρι σήμερα

Από την αναζήτηση αυτή δημιουργήθηκε σιγά-σιγά ένας πυρήνας εμπειρικών γνώσεων με συμβολή όλων των αρχαίων λαών⁷.

Όποιος δεν γνωρίζει τις πηγές της γνώσης ή δεν έχει την ικανότητα να παρακολουθήσει ιστορικά τους δρόμους από τους οποίους η γνώση της αλήθειας έφθασε σε μας δεν μπορεί να αντιληφθεί το παρόν με ακρίβεια και εμπρίθεια και να προσβλέπει με ευφύια προς το μέλλον⁸.

Η ιστορία είναι η μνήμη των επιστημών και η μνήμη είναι το θησαυροφυλάκιο της παιδείας όπως επισήμανε πρώτος ο Πλούταρχος. Εξάλλου δεν πρέπει να παραγνωρίζεται το γεγονός ότι ο αμελών των ιστορικών σπουδών απλούς εμπειρικός καθίσταται⁹.

Ο Άραβας ιστορικός και φιλόσοφος Ίμπνι Χαλντούν (Τυνησία 1332-Κάιρο 1406 μ.Χ.), μεταξύ άλλων για την ιστορία γράφει ότι:

Κατά βάθος η ιστορία εξετάζει τα όντα και τις απαρχές της ζωής τους και προσφέρει την βαθιά γνώση για το πώς των γεγονότων και των αιτιών τους. Για αυτό είναι η γνήσια και πανάρχαια γνώση και αξίζει να θεωρηθεί μια από τις επιστήμες της σοφίας¹⁰.

Τα επιτεύγματα του πνεύματος δεν αποτελούν αυτοτελή και ανεξάρτητα γεγονότα στη ροή της ιστορίας. Είναι οι κρίκοι μιας ατέλειωτης σειράς επινοήσεων που όλες μαζί συγκροτούν το λαμπρό οικοδόμημα της επιστήμης και του πολιτισμού¹¹.

Η ιατρική και η αρρώστια έχουν μια αδιαφιλονίκητη επίδραση στο σύνολο της ιστορίας και η ιατρική συμπεριφορά σε κάποια χρονική περίοδο μπορεί να θεωρηθεί ένα είδος προβολής ολόκληρου του πολιτισμού αυτής της

περιόδου.

Γνωρίζουμε πολύ περισσότερα για μια κοινωνία, όταν ξέρουμε πώς αντιμετώπιζε τους ασθενείς της και τι πίστευε για την αρρώστια¹².

Η αραβική ιατρική είναι από τις πιο χαρακτηριστικές περιπτώσεις αλληλεπίδρασης γνώσεων που είχαν για την αρρώστια και τη θεραπεία διάφορες κοινωνίες σε διαφορετικές εποχές.

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι οι περισσότεροι απ' αυτούς τους σοφούς στοιχήθηκαν σε ορθολογικές αντιλήψεις, απορρίπτοντας το στείο δογματισμό των ιερών κειμένων¹³.

Η φιλοσοφία καλείται τέχνη τεχνών και επιστήμη επιστημών, προεξάρχει δε και νομοθετεί όλες τις άλλες. Η φιλοσοφία υπάρχει στη βάση κάθε ανθρώπινης αναζήτησης και φυσικά και στην αναζήτηση της ιατρικής¹⁴.

Η ηθική είναι οι αξίες που αφορούν τις ανθρώπινες συμπεριφορές και συσχετίζονται με την ορθότητα ή όχι των πράξεων για την αγαθότητα ή μη των κινήτρων και σκοπών¹⁵.

Δεν ξέρουμε πότε άρχισε η ιατρική και πότε άρχισε διαχρονικά σ' αυτή η ηθική, στις συνθήκες κάθε ανθρώπινης κοινωνίας.

Κώδικες δεοντολογίας προϋπήρχαν της ιπποκρατικής ηθικής, όπως του Hammourabi 1728 -1684 π.Χ. 6^{ος} βασιλιάς της πρώτης αρχαίας Βαβυλωνιακής Δυναστείας Είναι η αρχαιότερη ολοκληρωμένη κωδικοποίηση, η οποία αποτελεί τροποποιημένη μορφή ακόμα πιο παλιών νόμιμων διατάξεων και θεσμών¹⁶.

Εξάλλου, στην οδυνηρή της πορεία, η ιατρική εξασκούνταν από γιατρούς ιερείς στις αρχαίες ανθρώπινες κοινωνίες (Μεσοποταμίτες, Αιγύπτιοι, Κινέζοι, Πέρσες, κλπ και στην Ελλάδα στα Ασκληπεία) και αφού την εποχή του Ιπποκράτη η ιατρική βγήκε από τον ιερό τόπο (ασκληπείο) και από ιερατική έγινε λαϊκή υπήρχε ανάγκη ηθικής δέσμευσης.

Ο όρκος του Ιπποκράτη είναι ένα μνημείο ιστορικό. Αποτελεί μέγιστο δείγμα ηθικής των γιατρών της εποχής εκείνης. Αντανακλά την κλασική ελληνική σκέψη, η οποία έχει απόλυτη πεποίθηση στην ικανότητα και αυτοδυναμία της ανθρώπινης λογικής και στην ηθική πληρότητα της συνείδησης.

Η φιλανθρωπία, η φιλαλήθεια και το κοινωνικό χρέος είναι ηθικές αρχές αποδεκτές απ' όλη την ανθρωπότητα σήμερα και σε παλαιότερες εποχές και βέβαια είναι παραδεκτές από ανθρώπους με διαφορετική θρησκεία, διαφορετική φιλοσοφική τοποθέτηση και φυσικά διαφορετική ηθική¹⁷.

Οι Άραβες κατέκτησαν τις χώρες που είχαν κατακτήσει προγενέστερα ο Μέγας Αλέξανδρος, ο Ιούλιος Καίσαρ και ο Χοσρόης. Από νωρίς ήρθαν σε επαφή με την ιατρική και τις άλλες επιστήμες, ιδιαίτερα με τις σχολές της Αλεξάνδρειας, και της Συρίας Νίσιβης και

Εδέσσης, όπου σπουδαίοι Νεστοριανοί καθηγητές δίδασκαν ιατρική μεταφράζοντας τους αρχαίους Έλληνες κλασσικούς στα Συριακά και Περσικά.

Οι Άραβες ίδρυσαν την πρωτεύουσα Βαγδάτη το έτος 762μ.χ. κατά τη διάρκεια της βασιλείας του al-Mansour 2^{ος} Χαλίφη της δυναστείας των Αββασίδων. Μέχρι τέλους του 8^{ου} αιώνα έγινε λαμπρότατο κέντρο μάθησης και πολιτισμού, κυρίως την εποχή του Haroun al-Rashid. Στη Βαγδάτη ιδρύθηκε η σχολή "Bayt al Hikmah" (οίκος της σοφίας) το 830 μ.Χ. από τον al-Mamoun, στον οποίο μετέφεραν όλες τις κλασσικές επιστήμες της εποχής

(ινδικές, περσικές, κινέζικες, κυρίως όμως ελληνικές, ελληνιστικές και ελληνορωμαϊκές).

Στον οίκο της σοφίας μετέφεραν κυρίως την περσική σχολή Jundishapur, στη δημιουργία της οποίας είχαν παίξει σημαντικότατο ρόλο οι Νεστοριανοί μετά το 451 μ.Χ. και οι Έλληνες σοφοί της Ακαδημίας των Αθηνών μετά το κλείσιμό της το 529 μ.Χ. Η σχολή αυτή έχει ακόμα πιο παλιές σχέσεις με τις κλασσικές ελληνικές επιστήμες, από την ίδρυσή της λίγο μετά το 388 μ.Χ.

Ο Sharur ο 3^{ος} παντρεύτηκε μια όμορφη βυζαντινή πριγκίπισσα η οποία νοσταλγούσε τη πατρίδα της. Για χάρη της έκτισε την πόλη αυτή δώρο έκπληξη μικρογραφία της Κωνσταντινούπολης και για να κάνει την ατμόσφαιρα ευχάριστη και βυζαντινή συγκέντρωσε εκεί όλες τις τέχνες και τις επιστήμες. Όταν την αντίκρισε η πριγκίπισσα για πρώτη φορά είπε στα περσικά μια φράση που σημαίνει – είναι πολύ πιο ωραία από την Αντιόχεια και την Κωνσταντινούπολη. Η παραφθορά της αρχής αυτής της έκφρασης έγινε στα Αραβικά Jundishapur.

Σ' αυτήν την σχολή (πανεπιστήμιο) η επιστημονική γλώσσα ήταν η Ελληνική και δίπλα της η Περσική, η Συριακή και η Αραβική.

Η δυναστεία των Αββασίδων ήταν όλοι φορείς των ελληνικών αντιλήψεων, υποστηρικτές και λάτρεις των αρχαίων ελληνικών γραμμάτων. Ίδρυσαν ειδικό σώμα μεταφραστών, που τους ανέθεσαν το έργο εξεύρεσης, συλλογής και μετάφρασης όλων των ελληνικών, φιλοσοφικών, ιατρικών και άλλων επιστημονικών κειμένων. Η πλειοψηφία των μεταφραστών ήταν Νεστοριανοί (Σύριοι και Άραβες). Ο επικεφαλής και ο πιο διάσημος απ' αυτούς ήταν ο Hunain Ibn Is-haq al ibadi, γιατρός, ιστορικός και μεταφραστής, γνωστός στη δύση ως Ιωαννίπιος (809-873 μ.Χ.), γεννημένος στη Χίρα της Μεσοποταμίας ήταν ο πιο βαθύς μελετητής της ελληνικής γλώσσας μεταξύ των σοφών της Ανατολής. Κατείχε άπταιστα τις τέσσερις γλώσσες της εποχής, την Αραβική, τη Συριακή, την Ελληνική και τη Περσική. Σε αυτόν οφείλεται η δημιουργία των τεχνικών όρων και της επιστημονικής γλώσσας των Αράβων.

Υιοθέτησε πολλές λέξεις από τα Ελληνικά και Περσικά σε αραβικές μορφές, όταν δεν υπήρχε αντίστοιχη αραβική λέξη, και αυτές με την σειρά τους πέρασαν σε λατινικές μεσαιωνικές μεταφράσεις.

Έκανε πάνω από 200 μεταφράσεις από τα Ελληνικά στα Συριακά και Αραβικά. Μετέφρασε όλη την Ιπποκρατική Συλλογή, τα έργα του Αριστοτέλη, του Ορειβάσιου, του Διοσκουρίδη, του Γαληνού, κ.ά. Οι μεταφράσεις του ήταν τόσο ακριβείς και κλασσικές ώστε έχουν μεγάλη σημασία ακόμη και σήμερα για την κριτική των κειμένων των αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων για ανασύσταση.

Πληρωνόταν σε χρυσό το βάρος των βιβλίων που μετέφραζε.

Παράγγειλε στους κατασκευαστές χαρτιού το πιο βαρύ και χονδρό χαρτί και διέταζε τους γραφείς να γράφουν με μεγάλα γράμματα και να αφήνουν μεγάλα μεσοδιαστήματα.

Ο ανεπιός του από την αδελφή του Hubaish ibn al-asm και μαθητής του μετέφρασε τον όρκο στα Αραβικά από τις Συριακές μεταφράσεις του θείου του και κάτω από την επίβλεψή του, το έτος 850 μ.Χ. περίπου, έργο αφιερωμένο στον φιλανθρωπιστή και επιστήμονα Bin Shakir. Επίσης, μια δεύτερη μετάφραση αφιερωμένη στον εξίσου φιλανθρωπιστή γιατρό Isa bin Yahya.

Το χαρτί, που ήταν κινέζικη εφεύρεση του Tsai LUM, το 105 μ.Χ., ο οποίος αγιοποιήθηκε γι' αυτό το λόγο, και η γνώση της κατασκευής του έφθασε στη Βαγδάτη το 712 μ.Χ. από Κινέζους αιχμαλώτους στη Σαμαρκάνδη. Ήταν πολύ χρήσιμο σ' αυτή τη μεταφραστική προσπάθεια.

Η εισαγωγή των ελληνικών επιστημών γενικά και της ιατρικής και της φιλοσοφίας ειδικά απετέλεσε για τους Άραβες γόνιμο γνωστικό υπόστρωμα για δημιουργική σκέψη. Έτσι, τον 9^ο αιώνα, που αποκαλείται Χρυσός Αιώνας των Αράβων, πάνω στην ελληνική κληρονομιά άνθισε ένα λαμπρό φιλοσοφικό κίνημα από γιατρούς, φιλοσόφους, φιλανθρωπιστές και διανοούμενους της Ανατολής. Τα ουσιώδη χαρακτηριστικά του παραπάνω κινήματος μπορούν και μόνο επιγραμματικά να συνοψιστούν ως εξής:

1. η αναζήτηση και διάδοση της γνώσης αρχίζει από την ώρα της γέννησης και σταματάει την ώρα της ταφής.
2. η γνώση είναι πλούτος και η παιδεία είναι ο δρόμος της.
3. αναγνώρισαν δύο δυνάμεις ή κύριους συντελεστές στο σύμπαν, το Θεό στη σφαίρα της φύσης και τον Άνθρωπο στον τομέα της ηθικής ανθρώπινης δράσης.
4. και η φιλοσοφική τους σκέψη ότι η αλήθεια που ανακαλύπτει ο μη θεόπνευστος λόγος δεν συγκρούεται με την ισλαμική αλήθεια, όταν και οι δύο κατανοούνται ορθά, ήταν μεγάλο βήμα στη σωστή κατεύθυνση.

Σε κλίμα ανεξιθρησκίας ασχολήθηκαν εντατικά με τη διερεύνηση των αρχαίων ελληνικών, ελληνιστικών και ελληνορωμαϊκών επιστημών¹⁸.

Η Ιπποκρατική συλλογή ήταν γνωστή στην Ανατολή από και μετά την εποχή της περίφημης Βιβλιοθήκης της Αλεξάνδρειας, που ιδρύθηκε από τον Πτολεμαίο Φιλάδελο (282-246 π.Χ.). Ο Ιπποκράτης επίσης ήταν γνωστός, καθώς έμεινε στην Ανατολή μεγάλα χρονικά διαστήματα. Ο κήπος που δίδαξε ιατρική και θεραπεία αρρώστων στη Δαμασκό είναι γνωστός ως σήμερα και διατήρησε την ονομασία «Κήπος του Ιπποκράτη» μέχρι την εποχή του El Giffi, το 13 αιώνα μ.Χ. Η Δαμασκός θεωρείται ότι είναι η πρώτη πόλη στον κόσμο που δίδαξε συστηματικά ιατρική ο Ιπποκράτης. Επίσης, ο Ιπποκράτης έμεινε στην Αίγυπτο και στη Λιβύη.

Ο όρκος του Ιπποκράτη, που αποτελεί αθάνατο κλασσικό κείμενο, και είναι ένα από τα πιο όμορφα μνημεία της αρχαίας ελληνικής γραμματείας εντυπωσίασε τους Άραβες.

- Οι ουμανιστικές αρχές και οι έννοιες που αποδίδουν με σαφήνεια τις υποχρεώσεις του γιατρού απέναντι στον άρρωστο, τους οικείους του και το κοινωνικό σύνολο

- Η προσωπικότητα του ιατρού παντού και πάντα ευσεβής λογικός, σεμνός, ευπρεπής με θεωρητικές και πρακτικές γνώσεις.

- Να τηρεί το απόρρητο

- Να μη χορηγεί θανατηφόρα φάρμακα και να μην κάνει εκτρώσεις

- Η ανάγκη να τιμά ο μαθητής το δάσκαλό του.

- Και το περιεκτικό περιεχόμενο του όρκου είναι έννοιες που γράφτηκαν 1300 χρόνια πριν φτάσουν στους Άραβες το 850 μ.Χ.

Και αφού ο Όρκος μελετήθηκε και αναλύθηκε, υιοθετήθηκε με ενθουσιασμό από τους σοφούς της Ανατολής και διαδόθηκε ευρέως ως όρκος των νέων ιατρών και σπουδαστών της ιατρικής στη Βαγδάτη και σε όλες τις νέες σχολές της ιατρικής, (Σαμαρκάνδη, Δαμασκός, Καΐρου και έπαιτα μέχρι τη Κόρδοβα της Αραβικής Ισπανίας - σύνολο σχολών 35).

Η τροποποίηση αφορούσε μόνο την εισαγωγή του όρκου, δηλαδή αντί «Ομνυμι Απόλλωνα Ιητρόν και Ασκληπιόν και Υγίαν και Πανάκειαν και θεούς πάντες τε και πάσας» διαμορφώθηκε σε «Ορκίζομαι στο Θεό το Θεραπευτή, άρχοντα της ζωής και του θανάτου, χορηγό της υγείας και δημιουργό της ιατρικής και κάθε θεραπείας. Ορκίζομαι σε όλους τους πιστούς, άνδρες και γυναίκες».

Το υπόλοιπο μέρος του όρκου διατηρήθηκε όπως ήταν η απόδοση του ακριβώς και στην ελληνική.

Στην τελευταία έκδοση του όρκου, που δημοσιεύτηκε το 1993, η εισαγωγή μίκρυνε και έγινε «Ορκίζομαι στο Θεό, το γιατρό, χορηγό της υγείας και της ιατρικής»¹⁹.

Ο Όρκος του Ιπποκράτη, ανεξάρτητα από την πρωταρχική γένεση και την προέλευση του σώθηκε νικώντας το χρόνο ουσιαστικά λόγω των βασικών αρχών του, και εννοώ:

1- τον σεβασμό προς τη ζωή, προς τον άρρωστο, προς την επιστήμη και τους εργατές της.

2- την επιθυμία για διάκριση στην επιστήμη και τη κοινωνία μόνο με έντιμα και αξιοπρεπή μέσα.

3- και τέλος την άρνηση κάθε εκμετάλλευσης των εύκολων περιστάσεων.

Οι μορφές που πήρε στις διάφορες εποχές δείχνουν πόσο δεμένος ήταν ο Όρκος κάθε φορά με μια ορισμένη εποχή, μαζί όμως και πόσο λογαριαζόταν ένα μόνιμο υπόδειγμα για όλες τις εποχές.

Εύκολα αναγνωρίζει κανείς σ' αυτόν όλα εκείνα τα στοιχεία που έκαναν το επαγγελματικό ήθος του ιατρού του όρκου να μείνει παράδειγμα για όλες τις εποχές. Στ' αλήθεια, ένα βαθύτατο αίσθημα ευθύνης τον διακρίνει.

Σήμερα είναι ο καταστατικός χάρτης της ιατρικής ηθικής και ο κώδικας της επαγγελματικής δεοντολογίας στον οποίο στηρίχθηκαν όλες οι σχετικές παγκόσμιες διακηρύξεις, όπως είναι η Παγκόσμια Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του ανθρώπου (Γενεύη 1948) και η Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Αρρώστου (Λισαβόνα 1981).

Οι συζητήσεις για την ιατρική επαγγελματική ηθική είναι πολύ φυσικό να ανανεώνονται συνεχώς με την αλλαγή των εποχών, με την επικράτηση νέων ιδεών και με την εμφάνιση νέων επιστημονικών δεδομένων.

Η εποχή μας με έντονα δικά της χαρακτηριστικά έχει ανάγκη να ορίσει νέους κανόνες επαγγελματικής δεοντολογίας στο χώρο της ιατρικής επιστήμης και τέχνης. Δεν θα ήταν διαφορετικό από ότι συνέβη στη πορεία της ιστορίας.

Η ιστορία έδειξε πόσο ανθεκτικές υπήρξαν στο χρόνο αυτές οι βασικές θεμελιώδεις αρχές του Ιπποκρατικού Όρκου. Με βεβαιότητα οι αρχές αυτές θα δείξουν την ίδια αντοχή και στο μέλλον²⁰.

Ο πολιτισμός είναι το σύνολο των πνευματικών, υλικών, διανοητικών και συναισθηματικών στοιχείων που χαρακτηρίζουν μια κοινωνία. Περιλαμβάνει την πολιτιστική κληρονομιά, τη λογοτεχνία και τα κινήματα σκέψης. Και αποδίδει την σημασία της εκλεπτυσμένης συμπεριφοράς, της εξελικτικότητας του ατόμου, και της ευγενείας. Δηλαδή της εξέλιξης του συνόλου προς το καλύτερο. Είναι η παγκοσμιοποίηση του διαφωτισμού και η πίστη σε μια πρόοδο χωρίς τέλος ολόκληρης της ανθρωπότητας.

Η ποίηση και οι τέχνες γενικά είναι η γέφυρα που μας ενώνει με τον θεό όπως λέει ο διάσημος καθηγητής και καλλιτέχνης Ευθύμιος Βαρλάμης.

Από τα βάθη των αιώνων τίμησαν την φύση, τον άνθρωπο και το θείο, μια διαχρονική απότιση τιμής στην ζωή και το πνεύμα, στο παρελθόν και το παρόν. Μιλάν την παγκόσμια γλώσσα και συγκινούν όλους τους ανθρώπους σε όλο τον πλανήτη.

Ο Leonardo da Vinci γράφει: « ο καλός ζωγράφος πρέπει να ζωγραφίζει δύο ουσιαστικά πράγματα, τον άνθρωπο και τον κόσμο των προθέσεων του. Το πρώτο εύκολο, το δεύτερο είναι δύσκολο γιατί πρέπει να το παρατηρεί και να το μαθαίνει από τους μορφασμούς και τις κινήσεις των σωματικών μελών των βωβών ανθρώπων, γιατί αυτοί το εκφράζουν καλύτερα από τους άλλους. Ο ζωγράφος πρέπει να ζωγραφίζει έτσι τις μορφές ώστε να δείχνουν αυτό που έχει η ψυχή τους²¹.

Και η εικόνα του εξωφύλλου ενός αραβο-ισλαμικού ιατρικού βιβλίου υγιεινής (εγκυκλοπαίδεια) με τίτλο (Firdous al Hikma-ο παράδεισος της σοφίας). Γραμμένο από τον Al-Tabari, 1500 χρόνια μετά την εποχή της διδασκαλίας του Αριστοτέλη στη σχολή του στο Νυμφαίο της Νάουσας όπου δίδαξε τον Μ. Αλέξανδρο.

Βρίσκεται σήμερα στην Εθνική Βιβλιοθήκη του Παρισιού (Bibliothèque Nationale, Paris), αποδεικνύει πως κληρονομείται, συγχωνεύεται και μεταδίδεται ο πολιτισμός. Παροιμιώδης έχει παραμείνει η φράση του Μ. Αλεξάνδρου ότι στον πατέρα του οφείλει «το ζην» και στο δάσκαλό του «το ευ ζην»

Στην εικόνα αυτή ο Αριστοτέλης δείχνει την δυσaráσκειά του από τον μαθητή του Αλέξανδρο που ενώ του διδάσκει την ηρεμία και την γαλήνη αυτός θέλει να πει ένα ποτήρι κρασί²². (η εικόνα 29 είναι η κηδεία του Μ. Αλεξάνδρου σύμφωνα με τα ισλαμικά έθιμα από το ίδιο βιβλίο).

Η φιλοσοφία και η ιατρική βάδισαν αδελφωμένες τον απέραντο δρόμο της ιστορικής εξέλιξης ,θα παραμείνουν, όσο υπάρχει άνθρωπος με πνεύμα και ψυχή, ως οι δύο μεγάλες θεραπευτικές του πόνου, ψυχικού και σωματικού.

Κατά την ανέλιξη των επιστημονικών συλλογισμών και φιλοσοφικών σκέψεων του προς τη λύση των προβλημάτων της ιατρικής, θεωρητικής και πρακτικής, πάντοτε ο νους του γιατρού εργαζόταν ιστορικά, είτε είχε ο ίδιος συνείδηση του πράγματος, είτε όχι.

Η Ιπποκρατική συλλογή είναι πολύτιμος μάρτυρας της αναμφισβήτητης αυτής αλήθειας και της αρχαιότητάς της.

Ο μέγας στοχαστής Ιπποκράτης, έδειξε ότι καμία σοβαρή συζήτηση ή ανασκόπηση ιατρικού θέματος δεν είναι δυνατόν να γίνει χωρίς επιστημονική κριτική, βασισμένη στην ιστορική εξέλιξη του θέματος, όταν έγραψε το περίφημο δοκίμιο «Περί Αρχαίας Ιατρικής». Από τότε ο κανόνας δεν παρουσίασε εξαιρέσεις.

Επί πλέον έχει αποδειχθεί επιστημονικά (Sarton, whitehead, k.a.) ότι ο ανθρώπινος νους είναι βασισμένος πάνω σε ιστορική αρχιτεκτονική, δέχεται την πνευματική τροφή καλύτερα, όταν αυτή προσφέρεται στο πλαίσιο της ιστορικής εξέλιξης του διδασκομένου θέματος (Πειραματική ψυχολογία).

Το κύριο και θεμελιώδες συμπέρασμα που καταλήγουν όλοι οι επιστήμονες που διαπρέπουν στην ιστοροφιλοσοφική ανάλυση και κριτική της επιστημονικής σκέψης είναι ένα και μοναδικό:

(η επιστημονική σκέψη και ο επιστημονικός συλλογισμός για να γίνει γόνιμος και συμπαγής πρέπει να αντέχει στη φιλοσοφική ανάλυση και κριτική. Φιλοσοφική δε ανάλυση και κριτική, χωρίς βαθιά ιστορική γνώση του επιστημονικού θέματος είναι λογικώς αδύνατη)²³.

Μόνο η φωνή δημιουργικών πνευμάτων, μεγάλων ποιητών ή μεγάλων φιλοσόφων ανοίγει νέους δρόμους προς το μέλλον και οδηγεί στη συνειδητοποίηση του νοήματος της ιστορίας. Και οι Άραβες ήταν λαός με πλούσια φαντασία, με ποιητική διάθεση και ψυχή, που μπορούσε να νιώσει την ομορφιά και το ρυθμό, όπως έλεγε ο καθηγητής Ν. Σ. Παπασπύρος.

Έτρεφαν προς την ποίηση την ίδια αγάπη που είχαν για τα άλογα, τις γυναίκες και το κρασί, προσθέτει ο διάσημος ιστορικός Durant.

Ο ποιητής ήταν για τους Άραβες ο ιστορικός, ο χρονικογράφος, ο σατιρικός, ο ηθικολόγος, ο δημοσιογράφος, ο ρήτορας και αυτός που εμπύχωνε την ώρα της μάχης. Αυτή η ευαίσθητη ποιητική ιδιοσυγκρασία των Αράβων δεν ήταν δυνατόν να μην επηρεαστεί από το φωτεινό ελληνικό πνεύμα και την ακμάζουσα στη Μέση Ανατολή ελληνική επιστήμη²⁴.

Κλείνοντας τη σύντομη αυτή αναφορά για ένα τόσο σπουδαίο θέμα, πιστεύω ότι δεν πρέπει να παραλείψω τον πρώτο αφορισμό του Ιπποκράτη με την ελπίδα να γίνει πυξίδα στη ζωή καθενός μας που έχει ως εξής

«ο βίος βραχύς, η τέχνη μακρά, ο καιρός οξύς, η πείρα σφαλερή και η κρίσις χαλεπή»

(η ζωή του ανθρώπου είναι σύντομη, η επιστήμη ατελείωτη, ο χρόνος λίγος, η πείρα λαθεμένη και η απόφαση δύσκολη).

Σας ευχαριστώ πολύ.

{Η ομιλία αυτή έγινε στο Συμπόσιο Ποίησης & Λογοτεχνίας της Βεργίνας στις 13 & 14 – 09 – 2008 προς Διεθνοποίηση των συμποσίων του Κέντρου Τέχνης της Βεργίνας. Γενική Διεύθυνση : Καθηγητής Ε. Βαρλάμης }.

Επίσης στην: Ιατροχειρουργική Εταιρία Κέρκυρας σε συνεργασία με το "Σύνδεσμο Φιλολόγων στις

Βιβλιογραφία

- 1) Cyrene, Cyrenaica, The Greek period, Encyclopaedia Britannica, Deluxe Edition. Chicago 2008. Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριττανικά, Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος, Αττική, 1989, τόμος 37, pp-42-43. National Geographic.com, Νοέμβριος 2000 (Λιβύη). Libyan Sites al-Jabal al-Akhdar. Cyrene and Apollonia., Και The Independent, Miracle of the desert, 14-10 2000, Επίσης είναι ο τόπος γέννησης μου με πολλές αναμνήσεις.
- 2) Μαρκέτος Σ., Εικονογραφημένη Ιστορία της Ιατρικής, Αθήνα 1996, p-vii.
- 3) Ευτυχιάδης Αρ., Αρχές Φιλοσοφίας και Ιστορίας της Ιατρικής, Εκδόσεις ΒΗΤΑ, Αθήνα 2004, pp 28-34.
- 4) Ackerknecht E. H. Ιστορία της Ιατρικής, Εκδόσεις Μαραθιά, Αθήνα 1998 pp 41-49.
- 5) Γεωργίου Ι. Π., Ιστορία της Ιατρικής, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1978, pp 125-132. Castiglioni Ar. Ιστορία της Ιατρικής, Εκδοτικός οίκος Μινώταυρος, Αθήνα 1961, pp 183-191. Al- Shati Ah. Η Ιστορία της Ιατρικής, οι αρχές και οι πρωτοπόροι της (Αραβικά). Πανεπιστήμια Δαμασκού και Αλέππου. Εκδόσεις Ibn Khaldoun 1990, pp 77-88. Majno Gu. The Healing Hand, Man and wound in the Ancient world, Harvard University Press, Massachusetts 1982, pp 313-338.
- 6) Γεωργίου Ι. Π. op.cit. pp 112-124. Castiglioni Ar. Op.cit. pp 151-183. Ρόζου Β. Παπαβασιλείου Ιω. Εγχειρίδιο Ιστορίας της Ιατρικής, τόμος 1^{ος}, Αθήνα-Ιωάννινα 1985, pp 141-143. Και Usaybiah IA. (1199-1270). Uyun al-Anba, Dar al- koutoub al-Elmiyah, Beirut Libanon, 1st Edition (Arabic) 1998 pp 34-35.
- 7) Hamarneh S. K. Practical Ethics in the Health Profession, Quarterly Journal of Science and Medicine January-March 1993, Published by Bait al- Hikmat Karachi Pakistan. Aby Ghadah SA., The Physician Ethics, Proceeding of International conference on Islamic Medicine, Kuwait 1981 pp 639-643. Al-Shati op.cit. pp 5-12. Hamarneh S. K., Background of History of Arabic Medicine and the Allied Health Science, Vol. 1, Yarmouk University Jordan, (Arabic), μοναδική έκδοση, 1986, pp 17-21. ibn al Nadim HI, (987 A.D.), al-Fihrisit 1st Republication 1994, Dar el-Marefah, Beirut Libanon (Arabic) pp 347-349. Γεωργίου Ι.Π. Op.cit. p 9, p 317. Castiglioni Ar. Op.cit. P 19. Πόζος Β. Op.cit, p 15. Και Μαρκέτος Σ. Op.cit P3.
- 8) Castiglioni Ar., op.cit p 19.

- 9) Μαρκέτος Σ., op.cit Πρόλογος.
- 10) Μπαντάουη Χ., Εισαγωγή στην Ιστορία του Ισλαμικού Κόσμου, 1^{ος} τόμος, Εκδόσεις ΒΑΝΙΑΣ, Θεσσαλονίκη 2003, p22.
- 11) Ρόζος Β. op.cit., p 15.
- 12) Ackerknecht E. H. op.cit., p 27.
- 13) Πεντόγαλος Γ. Εισαγωγή στην Ιστορία της Ιατρικής, Εκδοτικός Οίκος Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη, p 114. p 160.
- 14) Ευτυχιάδης Αρ. op.cit., p 28. Και Πεντόγαλος Γ. op.cit. p 155.
- 15) Μπαμπινιώτης Γ. Δ. Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας. Κέντρο Λεξικολογίας, Αθήνα 1998.
- 16) Durant W., Our Oriental Heritage, New York, Simon Md. Schuster 1954 pp 27-98. Hamarneh S.K. op.cit p12, pp205-208. al-Shati A.S. op.cit p 13 pp 159-160.
- 17) Hamarneh S.K. op.cit, p 14, p 18. Castiglioni Ar op.cit. p 157. Ιπποκράτους τα Άπαντα Γ.Κ. Πουρναροπούλου. (Προ) Γ.Θ. Φωτεινού. Πάπυρος 1975. ο Όρκος. Πεντόγαλος Γ. op.cit. pp 203-209.
- 18) Castiglioni Ar. Op.cit, pp 257-265. Sarton G., Introduction to the History of Science, Krieger Publ. CD., New York, ed. 1975, 1: pp 96-102. Al-Giffi JA (d. 1248 AD), Tarikh al- Hukama, Baghdad, al-Mouthana Library (based on 1903 edition 90) pp 9-14. Al-Zerkaly HD/Al- A-Alam, Biographical Dictionary, Dar el-Elm Lilmalayin, 11th Edition 1995, Beirut Lebanon. Hamarneh S.K., Visitor Professor, Aleppo ,Syria, al-Mouarkh al Arabi (The Arab Historian), 20th Leaflet Baghdad. Iraq, 1981, pp 221-261. Encyclopaedia International, Grolier, 1967, New York, Vol. 14, pp 50-55. Nasr S.H. Science and Civilization, Cambridge University Press 1968, pp 21-28, 60-62, 89-91, 133-137. Ahmad Y. al-Hassan, Banu Musa ibn Shakir, Kitab al Hiyal, the University of Aleppo, Institute for The History of Arabic Medicine 1981. Introduction pp 19-24. Τσούρας Σ.Ι., Ιστορία της Ιατρικής, ΑΠΘ, Τεύχος Α', Θεσσαλονίκη 1980, pp 193-199. Και Λασκαράτος Ι. Ιστορία της Ιατρικής Εκδόσεις Πασχαλίδη, 2003 Τόμος 1^{ος} pp 341-345.
- 19) Usaybia I.A. op.cit. pp 34-37. Hamarneh S.K. op.cit (Background) PP 17-22, 67-74. Hamarneh S.K. op.cit (Ethics) pp 18-22. and Al-Shati op.cit. pp 70-76.
- 20) Λυπουρλής Δ., Ιπποκράτης Ιατρική Δεοντολογία, Εκδόσεις ΖΗΤΡΟΣ. Θεσσαλονίκη 2001, pp 31-36., Πουρναρόπουλος Γ.Κ. (Άπαντα, Ιπποκράτους Όρκος) op.cit. pp 5-29. Hamarneh S.K. (Ethics) op.cit pp 14-20.
- 21) Βαρλάμης Ευθύμιος, Ο Αλέξανδρος του Βαρλάμη, Κέντρο Τέχνης Βεργίνας, Σχεδιασμός και Επιμέλεια Αστέρης Νένος. Θεσσαλονίκη 1997. Αποσπάσματα από τις Εισηγήσεις της Διοργανωτικής Επιτροπής (κ.κ. Ναζλίδου Μ., Νένος Α. και Τροχόπουλος Π.) του Συμποσίου Λογοτεχνίας και Ποίησης Βεργίνας 2008 που προς τιμή και διεθνοποίηση του έγινε η αναφορά μου αυτή. Επίσης τα ενθουσιώδη λόγια του Χαιρετισμού του Γ,Γ του Υπουργείου Μακεδονίας Θράκης κ. Ανάνικα Λ.
- 22) Hamarneh S.K., Contributions of Ali Al-Tabari to Ninth Century Arabic Culture, Polia Orientalia, Tome XII, Poland, 1970, pp 91-101. Lyons Al. Petrucelli Jo., Medicine An Illustrated History, Abrarale PRESS, New York 1987, pp 218-229.
- 23) Γαλανού Γ., Η θεωρία την ψυχιατρικής, Βιβλίο 2^ο, Κεφάλαιο 2^ο, Έκδοση Ιατρικού Περιοδικού «Γαληνός» Θεσσαλονίκη 1964 p 46. Ρόζος Β. op.cit. p 15. Και Castiglioni Ar. op.cit. p 9.
- 24) Durant W., Παγκόσμια Ιστορία του Πολιτισμού, Αθήνα 1965, p 291. Κανελλόπουλος Π. Ιστορία του Ευρωπαϊκού Πνεύματος, Εκδόσεις Γιαλλελής, Αθήνα 1976 pp 70-76. Ιστορία Ιατρικής , Εταιρία Ιατρικών Εγκυκλοπαιδικών Εκδόσεων ΟΕ, Αθήνα 1966, τόμος 1^{ος}, p 63. Και Ρόζος Β. Παπαβασιλείου Θ. op.cit. p 250-252.